ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Цюпака Василя Павловича «Управління потенціалом конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами.

В умовах динамічних змін економічних відносин суб'єктів національної економіки держави, прагнень до активізації участі в процесах міжнародної економічної інтеграції, намагання посилити позиції підприємств різних секторів та галузей економіки на внутрішньому на зовнішніх ринках, особливої актуальності набуває проблематика оцінювання та раціоналізації використання потенціалу конкурентоспроможності вказаних суб'єктів. Не є винятком і суб'єкти сільськогосподарського виробництва, передусім – аграрні підприємства та їх об'єднання. В ускладнених умовах економічного середовища, зростання обмежень входу на цільові ринки збуту продукції, деформації конкурентних відносин, науково обґрунтована ідентифікація можливостей економічного зростання аграрних підприємств, підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності їх діяльності посідає одне з центральних місць у побудові систем прийняття управлінських рішень щодо стратегічної ідентифікації напрямів розвитку їх основної діяльності, імплементації відповідних стратегій, тактичного та оперативного управління тощо. Проблема ідентифікації можливостей реалізації інтересів та забезпечення зростання, виявлення в них ознак системності найбільш ефективно вирішується через комплексне застосування наукових підходів до розгляду потенціалу конкурентоспроможності суб'єктів економічних відносин у статиці, а в динаміці – через обґрунтування механізмів управління розвитком вказаного потенціалу.

У цьому контексті проведене дисертаційне дослідження та наукове обґрунтування положень щодо управління розвитком потенціалу конкурентоспроможності підприємств слід вважати своєчасним та актуальним.

Дисертаційна робота Цюпака В.П. виконана у відповідності до планів науково-дослідних робіт Харківського національного технічного університету

сільського господарства імені Петра Василенка за темою «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0116U003477, 2016-2020 рр.), а також науково-дослідної теми Інституту тваринництва Національної академії аграрних наук України «Ідентифікувати сценарії та процедури відновлення виробничо-технологічного, агроекологічного та інноваційно-інвестиційного потенціалу молочного скотарства на деокупованих територіях» (номер державної реєстрації 0124U001624, 2024-2025 рр.). В межах вказаних тем автором досліджено теоретико-методичні засади та розроблено прикладні шляхи управління потенціалом конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень.

Викладені у дисертації наукові положення, висновки і пропозиції характеризуються належним рівнем наукової обґрунтованості. Форма представлення результатів дослідження свідчить про належну теоретичну підготовку дисертанта та вміння працювати з науковим матеріалом. Теоретичну основу роботи дисертанта склали праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, що займалися проблематикою управління конкурентоспроможністю та розвитку її потенціалу. Достовірність отриманих та викладених у дисертаційній роботі наукових результатів ґрунтується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, залученні та аналітичному опрацюванні нормативно-правових актів, які регламентують діяльність аграрних підприємств, матеріалів вітчизняних та зарубіжних досліджень, а також особистих спостережень автора.

Висновки та пропозиції, зроблені автором є логічними та випливають з результатів дослідження, розкривають мету дослідження, містять елементи наукової новизни і мають прикладне значення щодо побудови системи управління розвитком потенціалу конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднені автором на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Таким чином, за критерієм обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій сформульованих у дисертації та практичній корисності результатів дослідження, робота Цюпака В.П. цілком узгоджується з відповідними вимогами МОН України.

3. Оцінка ступеня наукової новизни основних положень дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в отриманні нового вирішення складного наукового завдання щодо розробки теоретико-методичних та прикладних засад управління розвитком потенціалу конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження, які характеризуються новизною, є наступні положення:

– вперше обґрунтовано концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму управління потенціалом конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу як цілісної системи взаємопов'язаних організаційних та економічних методів, важелів і інструментів управлінського впливу на виробничі, ресурсні та ринкові процеси, реалізація яких забезпечує формування стійких конкурентних переваг;

– удосконалено структуризацію потенціалу конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу шляхом виокремлення та комплексного поєднання маркетингової, фінансово-інвестиційної, організаційно-економічної, організаційно-управлінської та ресурсної складових;

– удосконалено методичний підхід до визначення пріоритетних напрямів інноваційного розвитку суб'єктів аграрного бізнесу, який передбачає узгодження інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності з цілями формування потенціалу конкурентоспроможності та охоплює раціоналізацію використання ресурсів відповідно до особливостей виробничих процесів, формування фінансово-інвестиційної стратегії й удосконалення маркетингового забезпечення;

– набули подальшого розвитку теоретичні положення щодо взаємозв'язку категорій «конкурентоспроможність» та «ефективність» на основі встановлення закономірностей впливу рівня конкурентоспроможності продукції на економічну результативність основної діяльності підприємства, що дало змогу конкретизувати умови та межі доцільності реалізації організаційно-економічних заходів з посилення конкурентних позицій та стійкого зростання економічної ефективності;

– набули подальшого розвитку науково-методичні засади визначення напрямів управління розвитком потенціалу конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу на основі врахування характеру та інтенсивності впливу детермінант внутрішнього і зовнішнього середовища, що дозволило систематизувати принципи такого управління, зокрема орієнтацію на потреби

споживачів, забезпечення економічної результативності, енерго- та ресурсозбереження, системність, комплексність, гнучкість і динамічність управлінських впливів;

– набули подальшого розвитку концептуальні положення щодо підвищення ефективності виробництва агропродовольчої продукції та зміцнення її конкурентоспроможності на основі впровадження систем управління якістю, які для галузі тваринництва передбачають удосконалення племінної роботи із застосуванням геномної селекції, оптимізацію раціонів годівлі та дотримання ветеринарно-санітарних вимог, а для рослинництва — використання технологій точного землеробства та диверсифікацію виробництва шляхом освоєння нішевих сільськогосподарських культур;

– набуло подальшого розвитку наукове тлумачення поняття «управління потенціалом конкурентоспроможності» як цілеспрямованого процесу формування й удосконалення внутрішніх інститутів підприємства з урахуванням впливу зовнішнього інституційного середовища, орієнтованого на створення та нарощування стійких перспективних конкурентних переваг шляхом раціонального використання ресурсів, ефективного позиціонування продукції та вибору перспективних ринкових ніш.

4. Практичне значення та достовірність одержаних результатів.

Отримані результати дослідження Цюпака В.П. мають практичне значення, яке полягає у можливості використання розроблених у роботі рекомендацій щодо побудови системи управління розвитком потенціалу конкурентоспроможності аграрних підприємств органами влади різних рівнів при розробці державних і галузевих стратегічних програмних документів, у діяльності аграрних підприємств та їх об'єднань, у процесі підготовки фахівців з економіки та менеджменту.

Ступінь практичного впровадження результатів дослідження підтверджено відповідними документами.

5. Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату.

Дисертація Цюпака В. П. «Управління потенціалом конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу» складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Дисертація містить 216 сторінок, в тому числі основний текст викладений на 180 сторінках.

У першому – теоретично-методичному – розділі проаналізовано та узагальнено теоретичні положення та розвинуто понятійно-категоріальний

апарат управління конкурентоспроможністю та її потенціалом, а також обґрунтовані методичні засади оцінки ефективності управління розвитком потенціалу конкурентоспроможності аграрних підприємств.

У другому – аналітичному – розділі наведено матеріали та результати детального аналізу стану розвитку конкурентоспроможності аграрних підприємств та ефективності використання його потенціалу та визначено галузеві особливості та пріоритетні напрями управління розвитком конкурентоспроможності в агропромисловому виробництві.

У третьому – рекомендаційному та прикладному – розділі обґрунтовано організаційно-економічний механізм управління потенціалом конкурентоспроможності аграрних підприємств на ресурсній основі, розроблено рекомендації щодо управління інвестиційними процесами забезпечення розвитку конкурентоспроможності, запропоновані концептуальні засади підвищення ефективності агропродовольчої продукції та забезпечення конкурентоспроможності на основі впровадження систем управління якістю.

Дисертація за змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Обсяг та оформлення дисертації є такими, що відповідають вимогам МОН України.

6. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Автореферат відповідає змісту дисертації, в публікаціях досить повно викладені і відображені основні положення і результати дослідження.

Основні результати дисертації висвітлено в 10 наукових працях автора загальним. У фахових наукових виданнях з економічних наук опубліковано 5 статей та одна стаття у зарубіжному науково-методичноиу виданні. Вимоги МОН України щодо необхідної мінімальної кількості статей у наукових фахових виданнях та виданнях, що включені до наукометричних баз даних (чи є фаховими виданнями в іноземних країнах), дотримані.

7. Дискусійні положення та зауваження і побажання.

Не дивлячись на достатньо високий науковий рівень підготовки дисертаційної роботи, необхідно звернути увагу на наявні в ній окремі недоліки та дискусійні положення. Зокрема:

1. Дисертаційне дослідження має переважно теоретичну спрямованість, що знаходить відображення і в положеннях наукової новизни, більшість з яких стосується розвитку теоретичних та методичних засад. Водночас, з огляду на

сформульоване наукове завдання щодо управління розвитком потенціалу конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу, доцільно було б посилити прикладну складову положень, винесених на захист, та конкретизувати практичні результати, орієнтовані на безпосереднє використання у діяльності суб'єктів аграрного бізнесу.

2. Розкриваючи сутнісно-змістове наповнення категорії «потенціал конкурентоспроможності», автор основну увагу зосереджує на його взаємозв'язках з іншими складовими потенціалу підприємства. Разом із тим теоретичну аргументованість дослідження посилило б чіткіше визначення місця потенціалу конкурентоспроможності в ієрархічній структурі економічного потенціалу із встановленням його співвідношення з потенціалами нижчого та вищого рівнів (рис. 1.5 дисертації).

3. Запропонована структура організаційно-економічного механізму управління розвитком потенціалу конкурентоспроможності має узагальнений характер, унаслідок чого окремі її елементи можуть бути застосовані до широкого кола управлінських об'єктів. Доцільно було б посилити галузеву та предметну специфіку механізму, чіткіше конкретизувати об'єкт управлінського впливу та відобразити роль конкурентних переваг як ключового інструменту формування, реалізації й розвитку потенціалу конкурентоспроможності.

4. Потребує більш чіткого методичного обґрунтування авторська позиція щодо взаємозв'язку між конкурентоспроможністю продукції, конкурентоспроможністю підприємства та економічною ефективністю його діяльності. Доцільно було б формалізувати характер і напрям відповідних залежностей, враховуючи, що безпосереднім носієм потенціалу конкурентоспроможності є підприємство, тоді як конкурентоспроможність продукції виступає одним із проявів реалізації цього потенціалу, а кінцевим результатом має бути підвищення економічної результативності діяльності.

5. Прикладну цінність роботи могло б посилити більш ґрунтовне дослідження інтеграційних інструментів підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств. У другому розділі основну увагу зосереджено на горизонтальній інтеграції на ринку молочної сировини, тоді як можливості використання вертикальної інтеграції, кооперaційних моделей, кластерних форм взаємодії та інших інтеграційних рішень на ринках різних видів агропродовольчої продукції висвітлено менш докладно. Розширення цього аспекту дозволило б посилити практичну спрямованість запропонованих

рекомендацій.

Вказані зауваження відображають наукову позицію опонента та не заперечують можливість авторського бачення дисертантом розв'язання завдань проведеного дослідження.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Цюпака Василя Павловича «Управління потенціалом конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу» виконана на актуальну тему, має достатній рівень обґрунтованості та достовірності і є завершеним науковим дослідженням. В дисертації автором розроблено новий підхід до вирішення важливого науково-практичного завдання – розробки теоретико-методичних та прикладних засад управління розвитком потенціалу конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу. Зміст дисертації, аналітичний рівень, отримані наукові висновки та практичні рекомендації відповідають пунктам 9, 11 та 12 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор – Цюпак Василь Павлович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:
доктор економічних наук, доцент, професор кафедри
економіки та публічного управління
Полтавського державного
аграрного університету **Інна МИКОЛЕНКО**

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Ідентифікаційний код 00493078

ЗАВІРЯЮ
Начальник відділу кадрів Полтавського державного аграрного університету
Олена ОВЧАРУК